

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«УКРАЇНСЬКА
ПРИРОДООХОРОННА ГРУПА»

вул. Гоголя, 40, м. Васильків, Київська область, 08600
тел.: (+38 097) 100-04-73
uncg.ua@gmail.com, www.uncg.org.ua

№ 577/ 2022

07.09.2022

Державне агентство водних ресурсів України

**Коментарі, пропозиції та зауваження до Методичних рекомендацій з
відновлення водотоків та прісноводних екосистем**

До Вас звертається керівництво громадської організації «Українська природоохоронна група», створеної з метою розвитку мережі природно-заповідного фонду, збереження біорізноманіття та впровадження в Україні міжнародного природоохоронного законодавства.

Надаємо пропозиції до проекту Методичних рекомендацій з відновлення водотоків та прісноводних екосистем (<https://cutt.ly/2XSvYFb>), що був детально вивчений експертами нашої організації та залученими спеціалістами.

Ми висловлюємо свою схвальну думку щодо зазначеного проекту Методичних рекомендацій але також маємо декілька важливих зауважень та пропозицій до нього.

Зауваження надаємо у додатку.

Просимо врахувати наші коментарі та пропозиції в остаточній редакції даного проекту.

З повагою, Голова Правління
ГО «Українська природоохоронна група»

Олексій Василюк

Експертка водно-болотного напрямку
ГО «Українська природоохоронна група»
Колодежна Валерія

Додаток 1. Зауваження та пропозиції до проекту Методичних рекомендацій з відновлення водотоків та прісноводних екосистем.

Зміст положення методичних рекомендацій	Рекомендації щодо змін
Розширити формулювання	
<p>3.2. Заплави і водно-болотні угіддя</p> <p>...</p> <p>Створення та покращення водно-болотних угідь може за відповідних обставин запропонувати стійкі, економічно ефективні та соціально прийнятні механізми для сприяння досягненню екологічних цілей Директиви. Зокрема, водно-болотні угіддя можуть допомогти: зменшити вплив забруднення, сприяти пом'якшенню наслідків посух і повеней, допомогти досягти сталого управління прибережними районами та сприяти поповненню ґрунтових вод.</p>	<p>3.2. Заплави і водно-болотні угіддя</p> <p>...</p> <p>Створення та покращення водно-болотних угідь може за відповідних обставин запропонувати стійкі, економічно ефективні та соціально прийнятні механізми для сприяння досягненню екологічних цілей Директиви. Зокрема, водно-болотні угіддя можуть допомогти:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● зменшити вплив забруднювачів, які потрапляють у поверхневі води із атмосферних опадів, ґрунтів, водозборів, промислових і побутових стоків. ● сприяти пом'якшенню наслідків змін клімату, акумулюючи в собі атмосферний вуглець. ● досягти сталого управління прибережними районами за рахунок збереження заплавної луки; водно-болотні угіддя в такому разі виступатимуть природними регуляторами повеней. ● сприяти поповненню ґрунтових вод. ● стабілізувати берегову лінію.
<p>Хоча основним індикатором ефективності буде покращення стану або функціонування екосистеми, соціальні та економічні зміни, що відбуваються в</p>	<p>Хоча основним індикатором ефективності буде покращення стану або функціонування екосистеми, соціальні та економічні зміни, що відбуваються в результаті відновлення водних об'єктів, також є важливими – наприклад,</p>

<p>результаті відновлення водних об'єктів, також є важливими – наприклад, зниження витрат на утримання відновлених вод; реконструйовані водні екосистеми та території під впливом води; безпека людини; задоволеність суспільства тощо. Ці аспекти також варті моніторингу (незважаючи на методологічні труднощі), оскільки вони будуть додатковими індикаторами успіху чи невдачі заходів відновлення.</p>	<p>зниження витрат на утримання відновлених вод; реконструйовані водні екосистеми та території під впливом води; безпека людини; задоволеність суспільства тощо. Спілкування з місцевим населенням є дуже важливим в даному випадку, адже саме громада обирає курс, за яким розвиватиметься екосистема після демонтажу бар'єрів: шляхом відновлення дикої природи, чи створення ландшафтно-паркової інфраструктури з втручанням людини. Показник задоволеності суспільства також потребує моніторингу, який можна здійснити шляхом проведення фокусованих групових інтерв'ю, за допомогою інших видів якісних досліджень.</p>
<p>- підготовка проєкту: ... складання (планування) необхідних заходів з урахуванням економічної обґрунтованості заходів на підставі аналізу затрат та переваг. ...</p>	<p>- підготовка проєкту: ... складання (планування) необхідних заходів з урахуванням економічної обґрунтованості заходів на підставі аналізу вартості екосистемних послуг, які можуть надаватися після демонтажу штучного бар'єру, затрат та переваг від його знесення. ...</p>
<p>Заходи із усунення бар'єрів мають бути інтегровані у плани управління річковими басейнами. ... - визначити список пріоритетних перешкод, які можна усунути: наприклад, застарілі або виведені з експлуатації бар'єри, бар'єри в охоронних територіях, бар'єри, які не служать значущій меті, бар'єри, видалення яких може звільнити найдовшу частину річки або особливо бар'єри впливають на зникаючі види.</p>	<p>Заходи із усунення бар'єрів мають бути інтегровані у плани управління річковими басейнами. ... - створити публічну онлайн-карту з розташуванням всіх штучних бар'єрів, що перешкоджають природним водоймам держави; - визначити список пріоритетних перешкод, які можна усунути: наприклад, застарілі або виведені з експлуатації бар'єри, бар'єри в охоронних територіях, бар'єри, які не служать значущій меті, бар'єри, видалення яких може звільнити найдовшу частину річки або особливо бар'єри впливають на зникаючі види. Додати цю інформацію на онлайн-мапу штучних бар'єрів;</p>
<p>У підпункті “5.2.3. Доступні інструменти та методи визначення пріоритетності видалення бар'єрів” варто наголосити що</p>	

пріоритетними для усунення є перешкоди заввишки до 3 м у висоту та такі, які не утворюють водойм, які перебувають в активному господарському використанні. Детальніше читайте у посібнику [Best practices for selecting barriers within European catchments](#).

5.2.4. Моніторинг ефективності вжитих дій

... Цей метод полягає в одночасному моніторингу ділянки (наприклад, ділянки річки), що перебуває під впливом вжитих дій, та контрольної зони, розташованої поза зоною прямого впливу проведених відновлювальних робіт.

Абзац відсутній

Такий плановий моніторинг дозволяє обмежити помилки у прийнятті висновків щодо ефективності вжитих дій. ...

5.2.4. Моніторинг ефективності вжитих дій

... Цей метод полягає в одночасному моніторингу ділянки (наприклад, ділянки річки), що перебуває під впливом вжитих дій, та контрольної зони, розташованої поза зоною прямого впливу проведених відновлювальних робіт.

Підсумок моніторингу подається у формі екологічної оцінки, екологічного аналізу або, рідше, звіту про вплив на навколишнє середовище. Предметом дослідження кожного з них є наслідки від демонтажу штучного бар'єру, ефективність вжитих дій. Особливу увагу слід приділити:

- 1) поводженню із річковими наносами; знешкодження токсичних речовин осаду, якщо такі є.
- 2) переміщенню риби;
- 3) дощовій каналізації та водовідведенню, якщо демонтаж греблі прямо чи опосередковано мав на них вплив;
- 4) реконструкції колишнього русла річки, приведення в норму її гідроторфологічних показників (якщо кількість наносів вниз за течією від колишнього поперечного бар'єру велика, то запрошуються флювіальні геоморфологи);
- 5) рівню ґрунтових вод;
- 6) впровадженню нової системи очистки стічних вод за необхідності (для надлишкової дощової води). Цю проблему можна вирішити шляхом спорудження зливових басейнів, або створення фільтраційних буферних смуг (трав'яниста зона чи іншого роду рослинність на місці колись затопленої річкової заплави).

Плановий моніторинг дозволяє обмежити помилки у прийнятті

висновків щодо ефективності вжитих дій. ...

Детальніше щодо пост-проектного етапу демонтажу гребель дивіться у [DAM REMOVAL A CITIZEN'S GUIDE TO RESTORING RIVERS](#).

Змінити формулювання

Для цілей цього документа відновлення вільнотекучих річок, заплав і водно-болотних угідь можна розуміти як:

...

Згідно з цілями цього документа відновлення вільнотекучих річок, заплав і водно-болотних угідь можна розуміти як:

...

Бічний річковий зв'язок визначається як переміщення води, наносів, поживних речовин та організмів з річки в заплаву і навпаки. Шляхи переміщення включають потоки на берегах, та потоки в бічних каналах і підземні потоки. Найпомітнішим явищем, пов'язаним з бічним зв'язком, є затоплення заплави, коли витрати води перевищують можливу потужність основного русла і виходять на берег. Течія в бічних каналах і підземних потоках також є важливими аспектами бічного сполучення річок. Бічна динаміка річки, викликана ерозією берегів, є ще одним важливим аспектом бічного зв'язку річки, що дозволяє руслу меандрувати в межах заплави.

Бічне річкове сполучення проявляється у специфічних особливостях середовища існування («структурна зв'язність») і наявності біоти, що характеризує місце існування («функціональна зв'язність») у заплаві. Спричинена антропогенним впливом втрата бічного річкового сполучення призводить до змін в цих особливостях, відмінних від природних умов. Таким чином, кількісна оцінка бічного

Ми пропонуємо весь цей текст перемістити з підпункту “3.2. Заплави і водно-болотні угіддя” у підпункт “Вільна течія” щодо бічного з'єднання”. А в останньому виправити змістовні повтори. Адже даний текст не відповідає темі заголовку, під яким його помістили та частково дублюється у наступному, відповідному йому.

<p>сполучення річки може базуватися на оцінці наявності штучних споруд (наприклад, насипів, дренажу), що змінюють природні бічні сполучення (тобто індикатори тиску); специфічні для заплави структури середовищ та процесів існування (тобто показники стану); або наявність специфічної для заплави біоти (тобто індикатори стану та впливу).</p>	
<p>3.3. Подвійний підхід Стратегії біорізноманіття</p>	<p>3.3 Вплив бар'єрів на водні об'єкти</p> <p>Аргументуємо зміну підзаголовка тим, що запропонована у проекті назва не розкриває зміст даного підпункту та не відповідає аналітичному стилю документу.</p>
<p>5.1. Загальні принципи</p> <p>Ціль «відновлення біорізноманіття» безпосередньо стосується усунення бар'єрів, відновлення заплав та водно-болотних угідь, які мають бути гарантовані для досягнення стану вільнотекучої річки. ....</p> <p>У наведених методичних рекомендаціях наведено основні із існуючих методів визначення пріоритетності місць для усунення або реконструкції бар'єрів. Однак багато методів, які зараз використовуються, зосереджуються на поздовжній безперервності та усуненні поперечних перешкод, таких як греблі.</p>	<p>5.1. Загальні принципи</p> <p>Ціль «відновлення біорізноманіття» безпосередньо стосується усунення бар'єрів, відновлення заплав та водно-болотних угідь, які мають бути гарантовані для досягнення стану вільнотекучої річки. Таким чином, це стосується усунення бар'єрів як для поздовжнього, так і для бічного зв'язку Однак багато методів, які зараз використовуються, зосереджуються на усуненні поперечних перешкод, таких як греблі.</p> <p>У наведених методичних рекомендаціях наведено основні із існуючих методів визначення пріоритетності місць для усунення або реконструкції бар'єрів.</p>
<p>Всі бар'єри у річковому басейні та державі в цілому мають будуть нанесені на карту (мапу) з інформацією про місце розташування, тип, висоту, роботу та статус (використовуються або застаріли).</p>	<p>Всі бар'єри у річковому басейні та державі в цілому мають бути нанесені на публічну онлайн-карту з інформацією про місце розташування, тип, висоту, роботу та статус (використовуються або застаріли).</p>
<p>• Синергія з іншими заходами</p> <p>Існують можливості для впровадження інших заходів, таких як відновлення меандрування або створення водно-болотних угідь і ставків.</p>	<p>• Синергія з іншими заходами</p> <p>Існують можливості для впровадження інших заходів, таких як відновлення меандрування або створення водно-болотних угідь.</p> <p>Ставки – це штучно створені водойми! Створення ставків у заплаві річки суперечить ідеї відновлення заплавних екосистем.</p>

7.2.4. Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР)

...

Як отримати фінансування: зверніться до відповідного органу управління програмою у вашому регіоні. Цей орган відповідає за реалізацію програми, встановлюючи критерії відбору та процедури подання заявок на проєкти.

Коментар: ми рекомендуємо надати приклади органу, який може бути відповідальним за реалізацію програми у регіонах, або ж вказати шлях, слідуючи якому можна знайти контакти такого органу.

Уникнути змістового повторення

Однак слід зазначити, що ця оцінка може бути дійсна лише за умови повної біологічної оцінки і добре відображає всі гідроморфологічні тиски. Така оцінка та правильне визначення необхідних гідроморфологічних умов, необхідних для досягнення «доброго» екологічного стану, є складною й потребує використання біологічних методів оцінки, чутливих до відповідних гідроморфологічних тисків.

Видалити речення

Така оцінка та правильне визначення необхідних гідроморфологічних умов, необхідних для досягнення «доброго» екологічного стану, є складною й потребує використання біологічних методів оцінки, чутливих до відповідних гідроморфологічних тисків.

Ці дані чітко підкреслюють необхідність зосередитися на гідроморфологічних типах тиску, а також пояснюють запропонований подвійний підхід до досягнення цілей відновлення: шляхом усунення бар'єрів, а також шляхом відновлення заплав і водно-болотних угідь. Концепція вільнотекучих річок, яка має бути досягнута шляхом видалення бар'єрів та відновлення заплав та водно-болотних угідь, означає повну відсутність штучних бар'єрів та відновлення природного багатомірного сполучення річки.

Видалити речення

Концепція вільнотекучих річок, яка має бути досягнута шляхом видалення бар'єрів та відновлення заплав та водно-болотних угідь, означає повну відсутність штучних бар'єрів та відновлення природного багатомірного сполучення річки.

Однак ВРД ЄС не встановлює конкретних зобов'язань або екологічних цілей для водно-болотних

Видалити абзац

Водно-болотні екосистеми є екологічно та функціонально значущими

<p>угідь, за винятком тих випадків, коли ці водно-болотні угіддя або їх частини є частиною водного об'єкта.</p> <p>Водно-болотні екосистеми є екологічно та функціонально значущими елементами водного середовища, які потенційно відіграють важливу роль у сприянні досягненню «доброго» екологічного стану вод. ВРД ЄС не встановлює екологічних цілей для водно-болотних угідь. Проте водно-болотні угіддя, які залежать від підземних водних об'єктів, є частиною поверхневих водних об'єктів або є охоронюваними територіями, отримують вигоду від зобов'язань ВРД ЄС щодо захисту та відновлення статусу води.</p>	<p>елементами водного середовища, які потенційно відіграють важливу роль у сприянні досягненню «доброго» екологічного стану вод. ВРД ЄС не встановлює екологічних цілей для водно-болотних угідь. Проте водно-болотні угіддя, які залежать від підземних водних об'єктів, є частиною поверхневих водних об'єктів або є охоронюваними територіями, отримують вигоду від зобов'язань ВРД ЄС щодо захисту та відновлення статусу води.</p>
<p>Рекомендованими для усунення є насамперед «застарілі бар'єри». Цей термін відноситься до бар'єрів, які більше не відповідають своєму первинному призначенню або які більше не потрібні. Це може бути, наприклад, гребля, яка більше не є корисною для виробництва електроенергії, ...</p> <p>...</p> <p>Стратегія біорізноманіття закликає зосередити увагу насамперед на «застарілих бар'єрах», а саме на бар'єрах, які більше не відповідають своєму первинному призначенню або більше не потрібні.</p>	<p>Рекомендованими для усунення є насамперед «застарілі бар'єри». Цей термін відноситься до бар'єрів, які більше не відповідають своєму первинному призначенню або які більше не потрібні. Це може бути, наприклад, гребля, яка більше не є корисною для виробництва електроенергії, ...</p> <p>...</p> <p>Видалити абзац</p>
<p>Додаткові критерії включають:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розміри <p>Для проведення комплексних дій необхідна велика територія, яка в ідеалі відповідає площі заплави річки (тобто повернення заплави до її природного стану): 10-100 га і більше.</p> <p>•Достатня територія</p> <p>На деяких територіях необхідне придбання землі,</p>	<p>Додаткові критерії включають:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розміри <p>Для проведення комплексних дій необхідна велика територія, яка в ідеалі відповідає площі заплави річки (тобто повернення заплави до її природного стану): 10-100 га і більше. На деяких територіях необхідне придбання землі, щоб продовжити виконання відновлювальних заходів</p>

щоб продовжити виконання відновлювальних заходів.	
<p>6.4. Комунікації із зацікавленими сторонами</p> <p>Роль громади у формуванні розуміння користі від існування здорової річки для місцевого жителя є ключовою.</p> <p>Підтримка з боку місцевого населення та зацікавлених сторін є ключовою умовою успіху заходів з усунення бар'єрів. Це важливий аспект, який слід враховувати при визначенні пріоритетів. Переваги втручання слід оцінювати порівняно з іншими можливими соціально-економічними послугами. ...</p>	<p>6.4. Комунікації із зацікавленими сторонами</p> <p>Роль громади у формуванні розуміння користі від існування здорової річки для місцевого жителя є ключовою.</p> <p>...</p> <p>Підтримка з боку місцевого населення та зацікавлених сторін є важливим аспектом, який слід враховувати при визначенні пріоритетів. Переваги втручання слід оцінювати порівняно з іншими можливими соціально-економічними послугами</p>
Виправити помилки	
<p>Для МПВ категорії «річки» гідро-морфологічні показники включають наступні елементи якості: гідрологічний режим, неперервність річки та морфологічні умови.</p> <p>Гідро-морфологічні показники чітко визначені для присвоєння масивам поверхневих вод «високого статусу» ...</p>	<p>Для МПВ категорії «річки» гідроморфологічні показники включають наступні елементи якості: гідрологічний режим, неперервність річки та морфологічні умови.</p> <p>Гідроморфологічні показники чітко визначені для присвоєння масивам поверхневих вод «високого статусу» ...</p>
<p>У таблиці 4 “Існуючі джерела розташування поздовжніх і бічних бар'єрів та інструменти для зіставлення та створення нових баз даних” висвічує помилку у гіперпосиланні №2 у пункті 2 “Існуюча база даних”.</p>	